

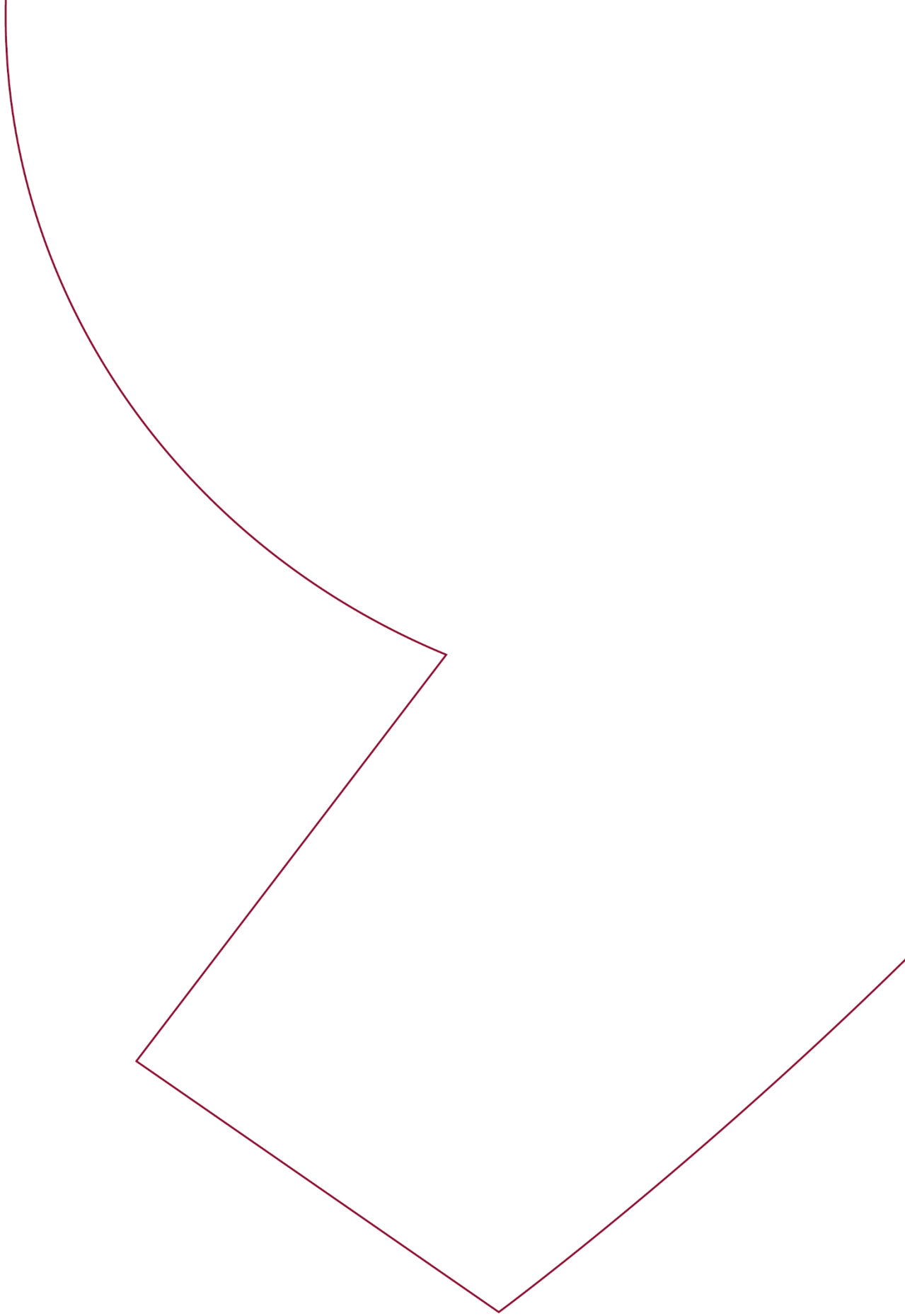
BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

- **hbo-bacheloropleiding Theologie**
- **hbo-bacheloropleiding Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst**

voltijd/deeltijd

Hogeschool Windesheim

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

- **hbo-bacheloropleiding Theologie**
- **hbo-bacheloropleiding Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst**

voltijd/deeltijd

Hogeschool Windesheim

CROHO nrs. 35146 en 35441

Hobéon Certificering & Accreditatie

Datum

21 februari 2024

Auditpanel

Drs. R.B. van der Herberg

E.J. Hazeleger BSc

Prof. emeritus dr. R.H. Reeling Brouwer

J. Quartel

S. Keereweer

Secretaris

Drs. G.W.M.C. Broers

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	2
3.	INLEIDING	4
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	8
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	24
6.	AANBEVELINGEN	25
BIJLAGE I	Scoretabel	26
BIJLAGE II	Programma, werkwijze en beslisregels	28
BIJLAGE III	Lijst geraadpleegde documenten	32
BIJLAGE IV	Panelsamenstelling	33

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Christelijke Hogeschool Windesheim
status instelling	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	B Theologie B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst
registratienummer croho	35146 35441
domein/sector croho	Gedrag en Maatschappij
oriëntatie opleiding	HBO
niveau opleiding	HBO-BA
graad en titel	B of Arts B of Education
aantal studiepunten	240
afstudeerrichtingen	-
locatie	Zwolle
varianten	Voltijd en deeltijd
onderwijstaal	Nederlands
datum audit / opleidingsbeoordeling	27 en 28 november 2023

2. SAMENVATTING

Afgestudeerden van de bachelor opleiding Theologie (TH) en de bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (GL) komen terecht bij kerkelijke organisaties, instellingen voor zorg en welzijn, in het onderwijs, binnen particuliere ondernemingen van diverse signatuur of in vrijgevestigde beroepen als ritueel begeleider en zingevingconsulent. Zij vervullen een voortrekkersrol in veranderingsprocessen die bijdragen aan humaniteit en zorgzame omgang met kwetsbare mensen en groepen. De opleidingen leiden studenten op die zich bewust zijn van hun eigen professionele identiteit, die handelend optreden in levensbeschouwelijk complexe, zingeving-georiënteerde situaties met het oog op het leveren van een bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen. De opleidingen hebben een gezamenlijke propedeuse en van de zes competenties hebben ze er vier gezamenlijk.

Standaard 1. Beoogde leerresultaten

Voor beide opleidingen en voor beide varianten geldt dat de beoogde leerresultaten, die op landelijk niveau zijn afgesproken, het bachelorniveau representeren. Deze leerresultaten sluiten tevens aan op de Dublin-descriptoren. Verder is duidelijk dat het werkveld een duidelijke inbreng heeft gehad bij de formulering van de leerresultaten, dit geldt zowel voor de TH- als voor de GL-opleiding. Beide opleidingen hebben de leerresultaten uitgewerkt in leerarrangementen die goed aansluiten op de beroepspraktijk. Binnen de (flexibele) deeltijd zijn de leerresultaten voor beide opleidingen op een adequate wijze uitgewerkt in termen van leeruitkomsten. De onderzoekscomponent is in beide opleidingen uitgewerkt en toegespitst op de beroepspraktijk. Om de onderzoekscomponent verder te verstevigen, verdient het overweging dat de opleidingen (opnieuw) zelf een lectoraat starten of bij een lectoraat aan te sluiten.

De kernpraktijken zijn door het werkveld van beide opleidingen gevalideerd. Kernpraktijk en competenties bepalen samen welke kennis, vaardigheden en attitudes in het desbetreffende leerarrangement aan bod komen. Zowel de kernpraktijken als de leerresultaten zijn in overleg met het werkveld tot stand gekomen en gevalideerd. De opleidingen hebben adequate contacten met het werkveld, namelijk brancheoverleg HBO theologie. Daarin past het installeren van een werkveldcommissie. De internationaliseringscomponent hebben de opleidingen sinds de laatste opleidingsbeoordeling opgepakt en op een adequate wijze vormgegeven.

Gelet op het bovenstaande, beoordeelt het auditpanel standaard 1 als voldoet voor de opleiding TH en GL.

Standaard 2. Onderwijsleeromgeving

De opleidingen hebben de beoogde leerresultaten op navolgbare en daarmee inzichtelijke wijze 'vertaald' in leerdoelen/competenties. Deze leerdoelen beschrijven op een meer concreet niveau de kennis en kunde waarover studenten van TH en GL bij hun afstuderen dienen te beschikken. Vanaf de start van de opleiding formuleren studenten hun eigen leervragen en bespreken deze met medestudenten waarbij aandacht is voor zowel hun persoonlijke als spirituele ontwikkeling. Van belang is dat de opleidingen blijven zoeken naar een juiste balans tussen zelfsturing, reflectievermogen en vakinhoud. Een sterk punt volgens het auditpanel is de mate van studentgecentreerdheid van de opleidingen. Binnen door de opleidingen gestelde kaders kunnen studenten aan hun ontwikkeling werken, daarbij hun eigen interesses volgend en hun kennis en kunde verdiepend. Het auditpanel is dan ook te spreken over de mogelijkheden die TH en GL hun studenten bieden om zich verder te specialiseren/te profileren. De vakdidactische/vakdidactische component kan nog explicieter daar waar dit het redeneren betreft op meer metaniveau van het vakdidactisch handelen.

Het team docenten is in staat de hen toebedeelde studieonderdelen te verzorgen. Studenten TH en GL zijn tevreden over de vakinhoudelijke kennis van hun docenten; ook hun didactische kwaliteiten beoordelen zij positief. De opleidingen begeleiden hun studenten op adequate wijze waarbij nadrukkelijk aandacht is voor hun ontwikkeling als theoloog en/of docent theologie/levensbeschouwing.

Gelet op het bovenstaande, beoordeelt het auditpanel standaard 2 als voldoet voor de opleiding TH en GL.

Standaard 3. Toetsing

Beide opleidingen maken gebruik van een goed vormgegeven toetscyclus. De kwaliteitszorg op het gebied van toetsing en beoordelen is in orde. Zowel de toetsing als de beoordeling zijn valide en betrouwbaar. De toetsingseisen zijn voor studenten duidelijk. De kwaliteit van de tentaminering en examinering weten beide opleidingen op voldoende wijze te borgen. De toetsen ondersteunen het leerproces van studenten in voldoende mate. De toetsen zijn valide en betrouwbaar.

De examencommissie functioneert volgens de wettelijke deugdelijkheidseisen. De toetscommissie functioneert adequaat en is van waarde voor de toetskwaliteit.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 3 als voldoet voor de opleiding TH en GL.

Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten

Het auditpanel stelt na bestudering van de eindwerken voor TH en GL in de varianten voltijd en deeltijd vast dat afgestudeerden van deze opleidingen zonder meer over het bachelorniveau beschikken. Wel vormt het taalgebruik nog een aandachtspunt bij enkele afstudeerwerken. Het werkveld is te spreken over de kwaliteit van afgestudeerden van beide opleidingen. De opleidingen maken goed gebruik van hun alumninetwerk en bevragen alumni over ontwikkelingen in het TH- en GL werkveld die (wellicht) voor beide opleidingen relevant zijn. Ten slotte is het auditpanel te spreken over de wijze waarop de opleidingen op landelijk niveau het eindniveau kalibreren binnen de kaders van het landelijk overleg.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 4 als voldoet voor de opleiding TH en GL.

Algemene conclusie:

De opleidingen Theologie en de Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst sluiten aan op de eisen die het werkveld aan afgestudeerden van beide opleidingen stelt. De opleidingen beschikken over goed vormgegeven curricula die studenten in ruime mate in de gelegenheid stellen om zich te ontwikkelen als professional, daarbij kunnen zij hun eigen interesses en profiel volgen en krijgen zij gelegenheid om deze verder te ontwikkelen. Het docententeam is geschikt om de studieonderdelen te verzorgen en is BKE-gecertificeerd. De door de opleidingen gehanteerde afstudeerprocedure biedt studenten in ruime mate de gelegenheid om hun kennis en kunde op het vakgebied theologie en bij GL onderwijs te etaleren.

Na instemming van de panelleden is dit rapport vastgesteld door de voorzitter op 21 februari 2024.

3. INLEIDING

Clustervisitatie visitatiegroep HBO Theologie en Levensbeschouwing

De visitatiegroep HBO Theologie en Levensbeschouwing bestaat uit dertien opleidingen: vier theologie opleidingen, zes tweedegraads leraar Godsdienst opleidingen, een Ad Pastoraal werk en twee master leraar Godsdienst opleidingen. Deze dertien opleidingen worden aangeboden door vijf hogescholen. Hobéon begeleidt alle audits binnen dit cluster. In de auditpanels is gezorgd voor overlap van panelleden, voorzitters en secretarissen, die meerdere audits in het cluster uitvoeren.

Hogeschool Windesheim

Voor deze audit is gekozen om drie opleidingen van Hogeschool Windesheim op het terrein van theologie en levensbeschouwing tijdens twee auditdagen te beoordelen. Het betreft enerzijds de bacheloropleidingen Theologie (TH) en Leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (GL) en anderzijds de hbo-masteropleiding Leraar Godsdienst. De voorliggende rapportage heeft betrekking op de beide bacheloropleidingen. In een aparte rapportage beschrijft het auditpanel zijn bevindingen en oordelen over de masteropleiding.

Een korte achtergrondschets. Zo'n tien jaar geleden kregen de bacheloropleidingen Theologie (toen Godsdienst Pastoraal Werk) en de Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst de opdracht van de directie om een nieuw curriculum te realiseren. Het was de bedoeling om voor beide croho's een opleiding te realiseren met een zo groot mogelijke overlap en synergie, waarin de diversiteit zou worden benut voor leren van en met elkaar. Twee praktische kwesties speelden hierbij een rol: het betreft qua studentenaantallen kleine opleidingen en voor beide bacheloropleidingen geldt dat zij veel raakvlakken hebben. Zo delen studenten een levensbeschouwelijk-agogisch beroep waarbij beide opleidingen hen uitdagen om verbindingen te leggen tussen verschillende tradities, opvattingen en leefwijzen. De opleidingen hebben een gezamenlijk propedeuse en van de zes competenties hebben ze er vier gezamenlijk.

Hogeschool Windesheim biedt de opleidingen Theologie en Leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst in een voltijd- en een deeltijd variant aan. Beide opleidingen hebben een studielast van 240 studiepunten. Binnen de hogeschool maken zij deel uit van het domein Bewegen & Educatie. De TH leidt op tot beroepen binnen het domein theologie en levensbeschouwing. Zij biedt via een ruime minorruimte studenten de gelegenheid om zich te bekwamen tot onder andere kerkelijk werker in de Protestantse Kerk in Nederland alsmede tot voorganger binnen de Unie-ABC of geestelijk verzorger. Deze profilering krijgt in de minoren verder 'kleur'. De lerarenopleiding (GL) leidt op tot het beroep van leraar godsdienst en levensbeschouwing in het vmbo, de onderbouw havo/vwo en de bve-sector.

Studenten die de opleidingen volgen, kunnen na hun afstuderen terecht bij kerken, kerkelijke organisaties, instellingen voor zorg en welzijn, het onderwijs, of kunnen als vrijgevestigd ondernemer in het beroepenveld werkzaam zijn. Afgestudeerden kunnen op vakdidactisch (GL) en vakinhoudelijk (TH en GL) terrein helpen bij de ontwikkeling van trainingen en onderwijsmodules die geestelijk verzorgers aan andere professionals en vrijwilligers in deze sector geven. Tijdens hun studie leren studenten 'verder te kijken dan het eigen geloof lang is', zo geeft de opleiding aan in de door het auditpanel bestudeerde documentatie.

Aanbevelingen voorgaande audit

Hierna sommen wij de aanbevelingen op van het auditpanel dat de opleidingen tijdens de vorige accreditatieronde beoordeelde alsmede de door de opleiding genomen maatregelen. Dit geldt ook voor de aanbevelingen naar aanleiding van de beperkte beoordeling in 2020 rondom het Experiment Leerruitkomsten, deeltijd (c.q. flexibilisering). In de documentatie geeft de opleiding een uitgebreide beschrijving van de door haar genomen maatregelen. Wij volstaan hier met een, veelal verkorte, weergave hiervan. Op onderdelen geeft het auditpanel eveneens verkort zijn oordeel weer.

Aanbeveling auditpanel 2018	Maatregel opleidingen
<p><i>Beide opleidingen hebben door hun focus op 'het omgaan met diversiteit', met zowel aandacht voor het verstaan van de ander als voor de eigen (levensbeschouwelijke) wortels en met het zoeken van de dialoog daartussen een duidelijk eigen profiel t.o.v. de andere hbo theologie-opleidingen in Nederland. Beide opleidingen zouden in de communicatie naar buiten dit krachtig en markant profiel dan ook veel sterker dan thans het geval is uit moeten dragen.</i></p>	<p><i>De opleidingen hebben de externe communicatie geïntensiveerd door onder andere: berichtgeving over activiteiten in sociale media en eigen nieuwsbrief, (oud)studenten die op hun werkplek over de opleiding schrijven, samenwerking met externe partners, zoals bij het Graceland festival en het nieuwe House of Meaning: een webbased werkomgeving die functioneert als leergemeenschap, met praktijkprojecten, aankondigingen, recensies van activiteiten en een kennis-expertiseomgeving. Het auditpanel ziet het House of Meaning als een veelbelovend initiatief.</i></p>
<p><i>Beide opleidingen zouden in hun doelstelling en dus ook in hun programma een balans moeten vinden tussen enerzijds het opleiden tot hbo-theoloog en anderzijds het opleiden tot pastoraal werker of tot leraar godsdienst/levensbeschouwing. In dat verband beveelt het panel beide opleidingen aan de plaats en diepgang van de theologische scholing in de major van beide programma's te versterken.</i></p>	<p><i>De opleidingen hebben enkele wijzigingen in het curriculum aangebracht. Zo is er een nieuwe onderwijseenheid in jaar 1, getiteld 'Theologische bouwstenen' opgenomen. Ook is theologische verdieping als expliciet onderdeel van het curriculum verwerkt en is de lijn van theologische reflectie in het Professioneel Spiritueel Profiel versterkt. Het panel heeft deze informatie met waardering tot zich genomen. Een vraag blijft wel waarom de theologie alleen op de professioneel-spirituele leerlijn en niet ook op inhoudelijke leerlijnen zou zijn betrokken.</i></p>
<p><i>Beide opleidingen zouden de studenten naar aanleiding van de resultaten uit hun afstudeeronderzoeken een plan van aanpak moeten laten maken opdat de uitkomsten van die onderzoeken hun weerslag kunnen vinden in de praktijk en de studenten daarbij dan ook ervaren dat hun onderzoek zeer wel effect kan hebben. Dit stimuleert de onderzoekende houding, ook na het afstuderen.</i></p>	<p><i>In het beoordelingsformulier is sinds een paar jaar de verplichting opgenomen dat de resultaten van het onderzoek aan het werkveld worden gepresenteerd in een door de student zelf gekozen vorm. Ook stimuleert de opleiding de student om een artikel te schrijven over het betreffende onderzoek. Het auditpanel heeft dit gezien en juicht dit initiatief toe.</i></p>
<p><i>Beide opleidingen zouden via de coaches de studenten in het opbouwen van de studieloopbaan (SLB)- portfolio's sterker kunnen sturen naar meer diepgang in de reflectie en ook directer kunnen sturen naar de concrete praktijk waarin de afgestudeerde terecht komt.</i></p>	<p><i>De opleidingen werken nu met tutorgroepen, een vast onderdeel van de studentbegeleiding. Binnen het studentbegeleiding-afstudeerportfolio is onderscheid gemaakt tussen de opdracht voor TH-studenten en GL-studenten. Het werken met studentcoaches levert in studentgroepen steun op voor nieuwe studenten. Hun gesprekken en begeleiding helpen bij de verdieping van het leerproces.</i></p>
<p><i>Voor wat betreft de internationale oriëntatie merkt het panel op, dat de centrale uitgangspunten</i></p>	<p><i>Beide opleidingen hebben hun internationale activiteiten en visie nadrukkelijker met elkaar</i></p>

<p>(‘multiperspectiviteit’ en ‘meervoudige identiteit’) nog niet zodanig zijn uitgekristalliseerd dat zij thans reeds concreet richting kunnen geven aan het opleidingsprogramma. Daar zullen beide opleidingen in het vernieuwde programma extra aandacht aan moeten besteden teneinde de beoogde internationale oriëntatie concreet inhoud te geven.</p>	<p>verbonden. Voorbeelden: een internationale week (at home) met ontmoetingen van studenten met studenten afkomstig uit het buitenland (waaronder Gambia College (The Gambia) en de Amy Foundation in Zuid Afrika). Verder komt bijvoorbeeld bij het onderdeel ‘Hulp op Maat’ de Amy Foundation in het opleidingsprogramma aan bod in relatie tot de vraag hoe studenten in een andere context op een goede manier hulpverlening vormgeven. Het panel begroet de genoemde initiatieven, en stelt vast dat de opleiding de kracht van internationale oriëntatie minder zoekt in kwantiteit als wel in het opdoen van waardevolle ontmoetingen en ervaringen.</p>
<p>De (domeinbrede) examencommissie opereert op deskundige wijze, maar onder grote werkdruk. Reden voor het panel de examencommissie aan te bevelen haar werkzaamheden in het kader van het Bindend (Afwijzend) Studieadvies af te stoten. Dat verschaft de examencommissie bovendien de ruimte om de kwaliteitscontrole achteraf die thans nog wat onderbelicht blijft, te versterken via (bijvoorbeeld) intelligente steekproeven.</p>	<p>De examencommissie heeft een nieuwe visie ontwikkeld en beschreven met betrekking tot een structurele evaluatie van het toetsbeleid, het toetsprogramma en de toetsen van alle opleidingen binnen het domein. De theologieopleidingen participeren in deze kwaliteitscyclus.</p>
<p>De docenten van beide opleidingen zijn volop actief in het ontwikkelproces naar het vernieuwde programma. Dit vergt een grote extra inzet die leidt tot een hoge (en vanwege de sterke loyaliteit van de docenten, niet altijd zichtbare) werkdruk. Het management moet daar zeer alert op blijven.</p>	<p>Als kleine opleidingen, verbonden met werkvelden, kerken en relatienetwerken, en actief bij meerdere opleidingen in de hogeschool, zien beide opleidingen heel wat op zich afkomen. Leidinggevendens voeren een actief beleid op de spreiding van inzet en uren waarbij oog is voor persoonlijke benadering en keuzes die voor docenten passend zijn. Het panel stelt vast dat een kleine, gemotiveerde staf gericht is op samenwerking en ook voor elkaar inspringt.</p>
<p>TH en GL zijn beide (en ook samen) relatief kleine opleidingen.</p>	<p>Financiële middelen voor de opleiding worden met de domeindirecteur afgestemd op de (beoogde) ontwikkelingen. Met de domeindirecteur en het College van Bestuur zijn regelmatig gesprekken om vinger aan de pols te houden en te kijken of (en zo ja welke) acties nu of in de toekomst nodig zijn.</p>

Aanbeveling beperkte beoordeling 2020 (Experiment Leeruikomsten, deeltijd)	Maatregelen opleiding
<p>Breng meer overzicht en samenhang in het geheel van beoogde leerresultaten, leeruikomsten en modules (standaard 1).</p>	<p>Leeruikomsten zijn geactualiseerd, onderwijseenheden ter ondersteuning van een leeruikomst geclusterd in eenheden van examinering en de toetsing is hierop aangepast. Dit geheel krijgt momenteel vorm binnen nieuwe digitale systemen die tot doel hebben dat studenten regie kunnen voeren over hun eigen studieroute. Het panel acht dit een waardevol proces, dat wellicht wel enige temporisering behoeft.</p>
<p>Intensiveer de studentbegeleiding bij het maatwerktraject (standaard 2).</p>	<p>Studentbegeleiders beschikken over meer uren voor begeleiding, studenten hebben een</p>

	<i>studentbegeleider, studenten van dit traject betreft de opleiding bij de tutorgroepen die in eerste instantie voor de reguliere studenten bedoeld zijn, zodat maatwerkstudenten zich steviger kunnen verbinden aan de leergemeenschap. Het panel stelt vast dat zowel docenten als studenten hier content over zijn</i>
<i>Examencommissie en toetscommissie: speel een actievere borgingsrol bij de individuele Assessments (standaard 4).</i>	<i>De toetscommissie is door de opleiding expliciet gevraagd mee te kijken met de ontwikkelingen van de toetsing binnen het onderwijs van de 'groene route' en de opleiding hierbij te ondersteunen. Het panel acht dit lovenswaardig, maar waarschuwt voor overbelasting.</i>
<i>Breng meer samenhang en evenwicht in het afstudeertraject, met een juiste balans tussen het aantonen van de beroepsbekwaamheid en van de onderzoekbekwaamheid (standaard 4).</i>	<i>De opleiding werkt aan een plan om alle onderzoeken van studenten te clusteren binnen enkele relevante en actuele onderzoeksthema's, waarin tevens sprake kan zijn van kennisaccumulatie. Ook bevordert de opleiding dat studenten onderzoek doen op basis van een vraag vanuit het werkveld en/of vanuit een vraag vanuit een onderzoeksgroep of lectoraat. Het panel staat hier positief tegenover maar vraagt zich wel af of dit een eigen lectoraat kan vervangen.</i>

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

4.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

Opleidingsprofielen en bekwaamheidseisen/leerresultaten

De bacheloropleidingen Theologie (TH) en Leraar Godsdienst Levensbeschouwing (GL) leiden op tot het beroep van levensbeschouwelijk-agogisch werker waarbij TH opleidt tot beroepen binnen het domein theologie en levensbeschouwing (bijvoorbeeld tot geestelijk verzorger in zorginstellingen en missionair en/of diaconaal werker). GL leidt op tot op tot leraar godsdienst/levensbeschouwing voor het tweedegraadsgebied. De beroepskwalificaties die zij nodig hebben om in de praktijk werkzaam te kunnen zijn, hebben beide opleidingen ontleend aan de landelijk vastgestelde opleidingsprofielen. Voor TH is dit 'Professional met diepgang III' en voor GL 'Bekwaamheidseisen van de Onderwijscoöperatie'.

Beide opleidingen benadrukken diversiteit. Zoals het tijdens de audit werd uitgedrukt: als je bereid bent om de ander in zijn 'anders zijn' te zien en ook als spiegel van jezelf, dan zijn studenten bij deze opleidingen aan het goede adres.

Voor GL heeft de opleiding de bekwaamheidseisen/leerresultaten vertaald naar beroepscompetenties. Het streven is om te beschikken over een nagenoeg gelijk aantal beroepsspecifieke competenties voor TH en GL omdat beide groepen studenten het propedeuse-curriculum gezamenlijk volgen. Tevens sluiten de opleidingen aan op een landelijke trend, waarbij sprake is van een concentratie van competenties in kerntaken zoals: professional, ontwerper, uitvoerder, pedagoog en teamlid. De opleidingen maken binnen het curriculum onderscheid tussen algemene levensbeschouwelijke beroepscompetenties, die voor TH en GL gelden, en specifieke TH- of GL-beroepscompetenties. Iets meer uitgewerkt ontstaat het volgende beeld.

Type beroepscompetenties/leerresultaten	Beroepscompetenties, concreet
<i>Algemene beroepscompetenties</i>	<i>Hermeneutisch handelen Persoonlijke en spirituele ontwikkeling Communicatie Ondernemend handelen Reflectie Onderzoek(svaardigheid)</i>
<i>Beroepscompetenties <u>Theologie</u></i>	<i>Agogisch handelen Educatie Levensbeschouwelijke en/of pastorale begeleiding Ritueel en/of liturgisch handelen Presentie en/of missionair handelen</i>
<i>Beroepscompetenties <u>Leraar Godsdienst Levensbeschouwing</u></i>	<i>Ontwerper. Vakinhoudelijk- en vakdidactisch bekwaam</i>

	<i>Uitvoerder. Vakinhoudelijk- en vakdidactisch bekwaam Pedagoog. Pedagogisch bekwaam. Teamlid en collega Pedagogisch bekwaam.</i>
--	--

Het bovenstaand overzicht in ogenschouw nemend, kan het auditpanel zich voorstellen dat de opleidingen minder de nadruk leggen op de persoonlijke en spirituele ontwikkeling. In plaats daarvan stelt het auditpanel voor de opleiding GL voor dat zij nog meer aandacht besteedt aan professionele vakdidactiek dan dat dit thans gebeurt. Het auditpanel stelt vast dat de competenties aansluiten bij niveau 6 van het Nederlandse kwalificatieraamwerk en de Dublin-descriptoren voor bacheloropleidingen. Het gesprek met vertegenwoordigers uit het werkveld sterkte het auditteam in deze constatering. Beide opleidingen houden rekening met de generieke hbo-kwalificaties die Hogeschool Windesheim aanvulde met de kwalificatie 'zelfsturing'. De hbo-generieke competenties zijn terug te vinden in de studiewijzers. Tevens zijn de kennisbases van TH en GL in het curriculum verwerkt.

Leerarrangementen/praktijkarrangementen

Binnen TH- en GL zijn de eindkwalificaties uitgewerkt in leerarrangementen: onderwijseenheden met een beperkte omvang (3 tot 5 ECTS) waarbinnen voor studenten differentiatie mogelijk is naar tempo, *timing*, belangstelling en werkwijze. In de praktijkarrangementen leren studenten om theorie en praktijk met elkaar te verbinden. De praktijk is in een arrangement verwerkt door simulatie- en stageopdrachten. De theoriecomponent ondersteunt (1) de praktijkopdracht en (2) het theologisch curriculum. Verder onderscheiden beide opleidingen reflectie-arrangementen die gericht zijn op de persoonlijke en beroepsgerichte, spirituele en theologische en/of levensbeschouwelijke vorming van studenten. Het werkveld vindt het belangrijk dat de opleidingen aan deze reflectie-arrangementen ruim aandacht besteedt. Ook besteden beide opleidingen aandacht aan spirituele vorming omdat dit een belangrijk onderdeel vormt van de beroepspraktijk.

De praktijkarrangementen krijgen inhoudelijke input vanuit kernpraktijken: een beschrijving van een praktijksituatie die typerend is voor een bepaald beroep, bijvoorbeeld kerkelijk werker of docent godsdienst-levensbeschouwing. Kernpraktijken geven in grote lijnen aan welke inhouden in het leerarrangement centraal staan.

Voor TH zijn veertien kernpraktijken geformuleerd, voor GL zestien. De kernpraktijken zijn door het werkveld van beide opleidingen gevalideerd. Kernpraktijk en competenties bepalen samen welke kennis, vaardigheden en attitudes in het desbetreffende leerarrangement aan bod komen. Zowel de kernpraktijken als de leerresultaten zijn in overleg met het werkveld tot stand gekomen en gevalideerd. De landelijk vastgestelde kennisbases voor TH en GL, zoals deze zijn verwoord in respectievelijk 'Professional met Diepgang III' en 'Kennisbasis Docent Godsdienst Levensbeschouwing', geven voeding aan met name de theoriearrangementen, zo stelt het auditpanel vast na bestudering van het TH- en het GL-curriculum.

Taakgebieden

Binnen de flexibele deeltijd zijn de beoogde leerresultaten voor beide opleidingen geformuleerd in termen van leeruitkomsten. Deze zijn geclusterd in taakgebieden of modules met een omvang van 30 ECTS. Voor het bereiken van deze leerresultaten volgen deeltijdstudenten hetzelfde onderwijs als de voltijdstudenten. De leeruitkomsten zijn, net als de kernpraktijken en beroepscompetenties, in samenwerking met de werkvelden van theologie en van de leraar godsdienst en levensbeschouwing ontwikkeld. In het door het auditpanel bestudeerde Onderwijs en Toets Kader is een overzicht opgenomen met de spreiding van de eindkwalificaties (beroepscompetenties en kennisbases) over de verschillende modules en

leeruitkomsten. Zetten we de taakgebieden/modules voor beide opleidingen op een rij, dan ontstaat het volgende beeld.

Taakgebieden Theologie:

- Mensen verbinden in viering en gesprek
- Hermeneutisch en ethisch duiden van beroepspraktijken
- Levensbeschouwelijke identiteit in ontwikkeling
- Mensen raken door viëren, begeleiden en leiden
- Moreel verantwoordelijk handelen ten aanzien van conflicten en zorgkwesties
- Profileringsruimte
- Beroepsprofilering, bewustwording en innovatie op levensbeschouwelijk terrein

Taakgebieden leraar godsdienst-levensbeschouwing

- Mensen verbinden in viering en gesprek
- Hermeneutisch en ethisch duiden van beroepspraktijken
- Levensbeschouwelijke identiteit in ontwikkeling
- Levensbeschouwelijke ontwikkeling door lessen, vieringen en gesprek
- Levensbeschouwelijke identiteit in school en leerplan
- Profileringsruimte
- Beroepsprofilering, bewustwording en innovatie op levensbeschouwelijk terrein.

Onderzoekscomponent

Het uitvoeren van zelfstandig onderzoek vormt een belangrijk onderdeel bij de beroepsvoorbereiding en is binnen beide opleidingen vooral gericht op de innovatie van de eigen beroepspraktijk. Met het oog op dit laatste maken de opleidingen een onderscheid tussen reflectieve professionals (hbo bachelor) en onderzoekende professionals (hbo master). Kortom, het gaat om beroepsvaardigheden, waarbij een onderzoekende houding en onderzoeksvaardigheden vereist zijn. Voor de reflectieve professional geldt onder andere dat deze:

- beschikt over zowel een onderzoekende houding als over instrumentele onderzoekkennis en onderzoekvaardigheden;
- inzicht heeft in wat zijn acties teweegbrengen;
- nagaat of hij bereikt heeft wat hij wilde bereiken.
- in staat is om te experimenteren met het eigen handelingsrepertoire;
- in staat is om zijn kennis te verbinden met die van anderen.

Studenten moeten zelf concepten onderzoeken met het oog op het verwerven van kennis en inzicht. GL studenten beschikken over ervaring om onderzoek uit te voeren en om deze ervaring te vertalen naar het onderwijsproces. Werkveld en onderwijs (via studenten, partners uit het werkveld en/of docenten) brengen de beroepspraktijk in het onderwijs. Om de onderzoekscomponent verder te verstevigen en van richting te voorzien, zouden de opleidingen zich ervoor kunnen inzetten om opnieuw een lectoraat te starten.

Internationalisering

De opleidingsvisie sluit aan bij het domeinbrede 'Werkplan Internationalisering' waar internationalisering, culturele diversiteit en inclusie met elkaar in verband zijn gebracht. De opleidingen zien internationalisering als een middel dat de totstandkoming van culturele diversiteit in het curriculum ondersteunt en maken daarbij een onderscheid tussen internationalisering *@home* en *@broad*. In het curriculum van beide opleidingen krijgt internationalisering op de eerste plaats vorm door binnen de leerarrangementen te werken aan interculturele competenties. Ook bieden de opleidingen studenten de gelegenheid om deel te nemen aan studiereizen naar het buitenland. Zij werken samen met organisaties en instellingen voor onderwijs in het buitenland en er vinden in dat kader regelmatig uitwisselingen plaats. Door de opleiding genoemde voorbeelden hiervan zijn: de Charles University in Praag, de Leibnitz University in Hannover en het Gambia College in Gambia. Hier wordt de vraag waartoe

internationalisering dient, volgens het auditpanel en getuige het auditgesprek hieromtrent goed beantwoord.

Werkveldcontacten

De opleidingen onderhouden contacten met het werkveld. Beide partijen ontwikkelen en verzorgen samen de opleiding. Zij zijn van plan een nieuwe werkveldadviescommissie in te richten; het auditpanel ondersteunt dit initiatief nadrukkelijk. Tevens, zo blijkt tijdens de audit, zijn er plannen om het werkveld een prominente plek te geven in het *House of Meaning*' (zie hierna), hetgeen een bijdrage moeten leveren aan een actievere betrokkenheid van het werkveld bij de opleiding. Mede gelet op de kleinschaligheid van TH en GL is het volgens het auditpanel van belang dat zij deel uitmaken van gremia die er toe doen, die van belang zijn voor de opleidingen en waar TH en GL hun stem kunnen laten horen. Hier past volgens het auditpanel geen bescheidenheid. Het huidige panel waardeert dat de kwaliteit van een ontmoeting en ervaring als die in de uitwisseling met de Amy Foundation in Zuid Afrika voorrang krijgt.

Weging en Oordeel

Voor beide opleidingen en voor beide varianten geldt dat de beoogde leerresultaten, die op landelijk niveau zijn afgesproken, het bachelorniveau representeren. Deze leerresultaten sluiten tevens aan op de Dublin-descriptoren. Verder is duidelijk dat het werkveld een duidelijke inbreng heeft gehad bij de formulering van de leerresultaten, dit geldt zowel voor de TH- als voor de GL-opleiding. Beide opleidingen hebben de leerresultaten uitgewerkt in leerarrangementen die goed aansluiten op de beroepspraktijk. Binnen de flexibele deeltijd zijn de leerresultaten voor beide opleidingen op een adequate wijze uitgewerkt in termen van leeruitkomsten. Het auditpanel steunt het voornemen van de opleidingen om een werkveldadviescommissie te installeren. De onderzoekscomponent is in beide opleidingen uitgewerkt en toegespitst op de beroepspraktijk. Om de onderzoekscomponent verder te verstevigen, zouden de opleidingen kunnen inzetten om (opnieuw) een lectoraat te starten. De internationaliseringscomponent hebben de opleidingen sinds de laatste opleidingsbeoordeling opgepakt en op adequate wijze vormgegeven. De opleidingen kunnen nog meer deel uit maken van gremia die van belang zijn.

Gelet op het bovenstaande, beoordeelt het auditpanel standaard 1 als voldoet voor de opleiding TH en GL.

4.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Opbouw curriculum

Beide opleidingen zijn vormgegeven rondom de hiervoor genoemde kernpraktijken. Nadat studenten zich deze hebben eigen gemaakt, beschikken zij over het startniveau waarna zij in de beroepspraktijk aan de slag kunnen. Het onderwijs is opgebouwd rond de leerresultaten (competenties) die aan de kernpraktijken verbonden zijn. Het betreft hier vier gezamenlijke en zes specifieke leerresultaten voor GL en zes voor TH. Het hart van de opleiding is, zo geven beide opleidingen aan, identiek: levensbeschouwelijk-agogisch werk. De opleidingen hebben de leerresultaten uitgewerkt in doelstellingen die een meer gedetailleerd beeld geven van de specifieke kennis en vaardigheden waarover afgestudeerden van TH en GL beschikken.

Met een brede populatie van TH en GL studenten, afkomstig uit verschillende geloofsrichtingen en twee opleidingsvarianten, kiest de opleiding ervoor om een leergemeenschap in diversiteit te creëren. Het auditpanel doet een aantal waarnemingen die voor beide opleidingen gelden en binnen het beoordelingskader van belang zijn:

- (her)waardering van diverse vormen van nieuwe spiritualiteit en een nieuwe waardering voor zingevingsvraagstukken;
- religie krijgt ook in andere dan traditionele vormen gestalte;
- aandacht voor normatieve professionaliteit staat in kerken, instellingen en bedrijven hoog op de agenda;
- scholing op het terrein van morele communicatie raakt bij kerken, instellingen en bedrijven steeds wijder verbreid.

De opleidingen geven aan, en het auditpanel onderschrijft dit, dat het werkveld van toekomstige levensbeschouwelijk-agogisch werkers verwacht dat zij vanuit hun eigen professionele identiteit kunnen optreden in steeds wisselende en complexe levensbeschouwelijke situaties. Zij moeten vakbekwaam en ondernemend zijn, probleemoplossend werken en vanuit verschillende invalshoeken hun werkveld in ogenschouw nemen. Om relevant en actueel te zijn en te blijven voor het beroepenveld, hebben beide opleidingen de telkens zich wijzigende beroepseisen vertaald in een leeromgeving met als uitgangspunten:

- opleiden tot vakbekwame, zelfbewuste, positief-kritische en ondernemende professionals;
- geleefde religie: brede kennisbasis en persoonlijke positiebepaling;
- waarden: verbinding, dialoog en kwetsbaarheid.

De GL-opleiding kan nog meer aandacht besteden aan vakdidactische modellen om studenten kennis en inzicht te bieden waardoor zij vakdidactisch kunnen redeneren en daarbij op metaniveau hun vakdidactisch handelen legitimeren.

Leerlijnen

In een apart document, 'Leerlijnen in de bacheloropleidingen TH en GL', gaan de opleiding in op de wijze waarop de leerlijnen in beide opleidingen zijn geformuleerd en op welke wijze de opleidingen deze leerlijnen didactiseren in het onderwijs. Het maakte voor het auditpanel inzichtelijk hoe zij inhoudelijk vormkrijgen en hoe zij samenhangen met de beoogde leerresultaten. In overeenstemming met het onderscheid in praktijk-, theorie-, en reflectiearrangement kent het TH- en GL curriculum drie overeenkomstige leerlijnen. Verder kent de onderwijsleeromgeving vakinhoudelijke leerlijnen; de drie omvangrijkste zijn: de onderzoekleerlijn (voor TH en GL gezamenlijk), de pastorale leerlijn (alleen voor TH'ers) en de vakdidactische leerlijn (alleen voor GL'ers). Binnen de onderzoekleerlijn ontwikkelen studenten een onderzoekende houding. Binnen de pastorale leerlijn ontwikkelen TH-studenten de kennis en vaardigheden die kenmerkend zijn voor een pastoraal of levensbeschouwelijk begeleidend beroep. Binnen de vakdidactische leerlijn leren GL-studenten de kennis en vaardigheden van het leraarschap binnen het domein levensbeschouwing. Voor de leerlijnen geldt verder het volgende:

- de onderzoekleerlijn bestaat uit zg. 'arrangementen': Waarnemen en analyseren, Onderzoek en innovatie, Identiteit in de school (GL) resp. Identiteit en organisatie (TH) en Onderzoek.
- de pastorale leerlijn omvat arrangementen als Hulp op maat, Existentiële zorg, Pastorale vaktheorie en Existentiële zorg.
- de vakdidactische leerlijn omvat arrangementen als Vakdidactiek, Vieren in de school, Leerlingbegeleiding en Leerling in culturele context.

De leerlijnen zijn niet bedacht als leerwegen die elkaar niet raken; dan doen ze namelijk wél. Studenten werken in de arrangementen aan verschillende competenties, beschreven in de studiewijzers. Zo werken studenten in verschillende arrangementen aan een theologische reflectie op context, doelgroep en door hen gemaakte keuzes. De opleiding vraagt bijvoorbeeld ook een theologische reflectie van studenten bij de arrangementen Ondernemen in context (TH) en Leren en ondernemen (GL). Ook bij andere arrangementen, waaronder het eindonderzoek, werken studenten aan hun kennisbasis of competentie-ontwikkeling ten aanzien van de theologisch reflectie. Het was voor het auditpanel niet altijd duidelijk hoe de leerlijnen met elkaar samenhangen. Het lijkt er op dat dit wisselt per leerlijn. Het auditpanel geeft de opleidingen dan ook als aanbeveling mee om nog explicieter maken dan dat dit thans het geval is, hoe de leerlijnen met elkaar samenhangen. Ga daartoe samen in gesprek hoe je er voor zorgt dat voor iedereen duidelijk is wat er binnen de leerlijnen behandeld wordt en hoe samenhang geborgd is.

Didactiek en gepersonaliseerd leren

De opleidingen hebben de hiervoor genoemde drie uitgangspunten vertaald in een leeromgeving op basis van de principes van hermeneutische communicatie, waarin studenten leren multiperspectivistisch en door middel van dialoog te leren. Zowel TH-studenten als GL-studenten én voltijdstudenten en deeltijdstudenten leren zoveel mogelijk gezamenlijk in gemengde groepen. Verder is er sprake van een toenemende mate van zelfsturing van het leerproces door studenten. Er vindt differentiatie plaats ten aanzien van tempo, *timing*, belangstelling en werkwijze. In dit verband merkt het auditpanel nu al op dat de studentgecentreerdheid van de opleiding onder andere blijkt uit profileringsmogelijkheden. De opleidingen willen ook voltijdstudenten de mogelijkheid bieden meer regie te voeren op hun eigen leerproces. Naast het vergroten van de individuele route-keuze blijven de opleidingen de 'standaardleerroute' aanbieden. Studenten weten, zo blijkt tijdens de audit, de afwisseling in didactische werkvormen te waarderen.

Per 1 september 2023 zijn de eerstejaarsstudenten van beide opleidingen en beide varianten gestart met onderwijs waarin een persoonlijke leerroute centraal staat en de onderwijsprocessen in verregaande mate zijn gedigitaliseerd. Ten tijde van de audit in november 2023 bevonden de opleidingen zich in een fase waarin zij nieuw onderwijs ontwikkelen en uitvoeren en tegelijkertijd bestaand onderwijs uitvoeren. Het auditpanel stelt vast dat er thans sprake is van een overgang van opleidingsgestuurd naar meer studentgecentreerd onderwijs. Dit betekent dat studenten leren om eigenaar te zijn van hun ontwikkelproces en om met docenten, studentbegeleiders en hun omgeving een leerroute samenstellen die aansluit bij hetgeen ze nodig hebben om te willen en te kunnen leren. Van belang is hier wel, zo stelt het auditpanel vast, om de juiste balans te vinden tussen zelfsturing, de reflectielijn en de vakinhoud. Veel gesprekken tijdens de audit hadden hier direct of indirect betrekking op. Rondom zelfsturing is het van belang dat de opleidingen dit verder blijven ontwikkelen, dit blijven didactiseren. Studenten geven aan minder te willen reflecteren en meer 'robuuste' colleges op prijs te stellen. Voor de opleidingen betekent dit dus: blijven zoeken naar een balans. Het auditpanel stelt in dit verband vast dat de opleidingen sinds de laatste accreditatie veel werk hebben gemaakt van de theologische onderbouwing. Blijf deze balans bespreken, zo suggereert het auditpanel de opleidingen.

Leergemeenschap 'House of Meaning'

De theologie-opleidingen beschikken over een leergemeenschap, het 'House of Meaning' als verbinding tussen theorie, praktijk, persoonlijk leren en de brede maatschappelijke en kerkelijke context. De opleidingen hebben het in dit verband over een 'veelkleurige werkelijkheid' die niet altijd voldoende zichtbaar is voor buitenstaanders, zowel voor potentiële studenten als voor het werkveld. Een uitdaging voor de opleidingen vormt een duidelijkere communicatie en presentatie van haar profiel. Daartoe beschikken zij over een deels reële, deels virtuele omgeving waarin de opbrengsten van de opleidingen en de kern van de beroepsprofielen beter zichtbaar zijn. Hier ontmoeten docenten, studenten en gasten elkaar en leren zij van elkaar. Studenten maken hun eigen opbrengsten zichtbaar voor elkaar en voor de buitenwereld. Het 'House of Meaning' vormt een omgeving waar de opleidingen hun activiteiten, ontwikkelingen, inhoudelijke bijdragen, nieuwe initiatieven en samenwerkingen in onderbrengen. Het auditpanel beschouwt dit al een goed initiatief en als een plek waar binnen en buitenwereld elkaar ontmoeten. Het zou goed zijn als dit op termijn het visitekaartje wordt van de theologie-opleidingen van Windesheim.

Didactische vormgeving en studentgecentreerdheid

Vanaf de start van hun opleiding formuleren studenten eigen leervragen en bespreken deze met andere studenten. Hierbij is zowel aandacht voor hun persoonlijke als spirituele ontwikkeling. Leervragen bepalen daarbij in belangrijke mate welke kennis en welke vaardigheden studenten zich gaandeweg de opleiding eigen willen maken. Naast een verplichte kennisbasis biedt het curriculum voor TH- en GL-studenten de mogelijkheid om eigen accenten te leggen zoals het maken van een bepaalde opdracht of de keuze voor een bepaalde minor. Met het oog op het leren werken vanuit het principe van leervraagsturing, werken studenten vanuit een brede (kennis)basis toe naar steeds meer specialisatie. Zo kennen de opleidingen een brede propedeuse waarin TH- en GL-studenten samen een identiek curriculum volgen, om in de hoofdfase, en met name in de profileringsruimte, te werken aan studieonderdelen die aansluiten bij de eigen interesses van de student.

Ieder studieonderdeel bestaat uit een combinatie van *online* onderwijs, contactonderwijs en leren op de leerwerkplek. Daarbinnen maken TH en GL gebruik van een gevarieerd aanbod aan werkvormen, zoals (interactieve) colleges, zelfstudie en groepsopdrachten. Samenleren krijgt vooral vorm binnen het leerplein, een fysieke ruimte waar studenten actief en zelfstandig werken, maar ook samenwerken. Ter ondersteuning zijn docenten aanwezig voor overleg of voor de beantwoording van vragen. De flexibiliteit van de leeromgeving vergroten de opleidingen door te werken met *online courses*. In het eerste studiejaar van de opleiding staat werkplekleren in het teken van een oriëntatie op het beroep. Tijdens de hoofdfase werken

studenten aan leervragen van henzelf en aan opdrachten vanuit de opleiding. Studenten stellen, op grond van hun eigen leervragen en in overleg met hun begeleider, de inhoud en organisatie van het werkplekleren vast.

Verder kennen de opleidingen een onderzoeksleerlijn met als doel het ontwikkelen van een onderzoekende houding en om te leren om op basis van eenvoudig onderzoek de eigen beroepspraktijk te verbeteren en kennis over deze praktijk te ontwikkelen. De opleiding streeft er naar om onderzoeken die studenten uitvoeren in te bedden in voor het werkveld relevante onderzoeksthema's.

Onderdeel van het didactisch concept van beide opleidingen vormen de leergemeenschappen waarin het leren van toekomstige zingevingsprofessionals centraal staat. Een leergemeenschap vormt de verbinding tussen theorie, praktijk, persoonlijk leren en de brede maatschappelijke en kerkelijke context.

Structuur curriculum

Bestudering door het auditpanel van de opleidingen geeft, samengevat, het volgende beeld.

- De opleidingen TH en GL zijn zowel in voltijd als in deeltijd te volgen. Het eerste anderhalf jaar heeft een oriënterend karakter en is voor beide opleidingen nagenoeg hetzelfde. Daarna maken de opleidingen een onderscheid tussen (1) onderwijs dat specifiek voorbereidt op de uitoefening van het beroep van hbo-theoloog en (2) onderwijs dat specifiek voorbereidt op de uitoefening van het beroep van leraar godsdienst en levensbeschouwing. De opleiding GL kent daarnaast nog een bijzondere leerweg via de route van het Teachers College van de hogeschool.
- Eerstejaarsstudenten voltijd en deeltijd starten hun opleiding met onderwijs dat is beschreven in de vorm van leeruitkomsten. De opleidingen noemen deze route de 'groene route' (eigen leerroute).
- Studenten voltijd van de jaren 2, 3 en 4 volgen onderwijs dat gebruik maakt van onderwijseenheden en leerarrangementen.
- Studenten deeltijd van de jaren 2, 3 en 4 maken gebruik van onderwijs dat is vormgegeven met behulp van eenheden van leeruitkomsten. Deze beide laatste studieroutes worden de 'blauwe route' genoemd: de route op basis van de Windesheim Onderwijs Standaarden.
- Studenten (voltijd en deeltijd), zowel van de 'blauwe' als de 'groene' route, maken gebruik van dezelfde onderwijsactiviteiten.
- Er is sprake van één gezamenlijk aanbod van onderwijsactiviteiten voor alle studieroutes. Dit aanbod bestaat uit alle leerarrangementen die de opleidingen aanbieden.
- Studenten die in hun studieroute werken met de 'nieuwe' leeruitkomsten, voor ondersteuning hierbij verwijzen de opleidingen naar de 'oude' leerarrangementen.

Naar aanleiding van het bovenstaande, met name daar waar het de ontwikkeling en introductie van de blauwe en groene route betreft, pleit het auditpanel ervoor om te temporeren om zo de werkdruk van docenten behapbaar te houden.

De propedeusefase kent een brede insteek. Omgaan met levensbeschouwelijke diversiteit speelt hierin een belangrijke rol. Tegelijkertijd biedt de propedeuse de student alle mogelijkheden om de eigen spiritualiteit te verkennen en/of te verdiepen. Met het oog op dit 'leren aan diversiteit' kent de propedeuse gemengde groepen van TH en GL-studenten. Voltijd- en deeltijdstudenten volgen grotendeels dezelfde programmaonderdelen.

Met ingang van 1 september 2023 starten alle eerstejaarsstudenten (voltijd én deeltijd) in de propedeuse met onderwijs dat is beschreven in de vorm van leeruitkomsten. De propedeuse omvat zes leeruitkomsten, gekoppeld aan zes eenheden van toetsing. Na het eerste semester bestaat voor studenten in toenemende mate de mogelijkheid om de eigen leerroute persoonlijk in te kleuren. Het auditpanel stelt vast, na bestudering van de curricula, dat deze goed zijn vormgegeven en studenten in staat stellen om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Profilering en minoren

Het auditpanel is verder te spreken over de mogelijkheden die TH en GL hun studenten bieden om zich verder te specialiseren/te profileren. Zo kunnen studenten binnen de hoofdfase 30 EC vrij inrichten als professionele profilering. Daarnaast kunnen zij 30 ECTS vrij inrichten met onderwijseenheden of modules (binnen of buiten de instelling) als persoonlijke profilering. Samen met een gevarieerd aanbod aan minoren, door het auditpanel omschreven als een 'versnellingsbak' naar verdiepingsmogelijkheden voor studenten, bieden de opleidingen hun studenten in ruime mate (60 EC) de mogelijkheid om niet alleen een verdieping maar ook een verbreding te kiezen die past bij hun persoonlijke en professionele belangstelling. Maatwerk dus. Ook kunnen studenten binnen de minoren-ruimte kiezen om in het buitenland te studeren. De keuze voor minoren hangt samen met de profileringsroute die studenten kiezen. Deze profileringsroutes zijn studieroutes die opleiden tot een specifiek beroep, bijvoorbeeld kerkelijk werker. Voor sommige profileringsroutes zijn specifieke minoren verplicht door de eisen die het werkveld aan een bepaald beroep of functie stelt. Studenten geven zowel in hun zelfreflectiedocumenten als in hun gesprek met het auditpanel aan, dat ze goed kunnen plaatsen welke functie de gevolgde minoren in hun studieroute hebben gespeeld

Het auditpanel stelt verder vast dat de opleiding GL twee afstudeerrichtingen kent: de afstudeerrichting beroepsgericht onderwijs en de afstudeerrichting algemeen vormend onderwijs. Een afstudeerrichting kent een omvang van in totaal 60 ECTS en bestaat uit drie examenonderdelen: theoretische verdieping, verbreding vakdidactiek en pedagogiek, praktijk, en afsluitend het afstudeeronderzoek. De theoriecomponent rondom de vakdidactiek beoordeelt het auditpanel als passend en daarmee als adequaat. De deeltijdopleiding GL kent één module gericht op het afstuderen. Deze module omvat het praktijkonderzoek, een leeruitkomst gericht op genderdiversiteit en een leeruitkomst gericht op de integratie van eigen spiritualiteit en professionaliteit. Het praktijkonderzoek en de leeruitkomst met betrekking tot de integratie (identiteit en professionaliteit) zijn aangemerkt als eindwerk. Verder geldt voor GL-studenten dat zij naast als docent ook als theoloog kunnen afstuderen. Zij moeten dan wel bij de minoren de juiste keuzes maken.

Deeltijd

Het auditpanel heeft aandacht besteed aan de deeltijdvariant. In de documentatie komt deze variant in ruime mate aan bod en is volgens het auditpanel goed uitgewerkt. Uit de documentatie en tijdens de audit blijkt dat de opleiding deeltijdstudenten uitnodigt voor een intakegesprek door de studieleider. Deze bespreekt het studieplan van de student met de studentbegeleider, waarna de studentbegeleider de begeleiding overneemt. Gedurende de studie kan het studieplan op initiatief van de student of de studentbegeleider worden bijgesteld of gewijzigd. Deeltijdstudenten kunnen bij aanvang van de opleiding kiezen uit vier studieroutes die volgens het auditpanel goed aansluiten op de beroepspraktijk:

- Route 1 komt overeen met de route die de voltijdstudenten volgen en is bedoeld voor deeltijdstudenten die alle onderdelen van het curriculum moeten doen en/of willen studeren binnen een voorgegeven structuur.

- Route 2 is bedoeld voor studenten die willen studeren binnen een voorgegeven structuur, maar op grond van behaalde diploma's en/of certificaten kans maken om delen van het onderwijs vrijgesteld te krijgen.
- Route 3 biedt studenten de mogelijkheid om aan het begin van een module via een intake-assessment leeruitkomsten te valideren.
- Route 4 biedt de mogelijkheid om de andere drie routes met elkaar te combineren.

Uit de door het auditpanel bestudeerde documentatie en de gesprekken tijdens de audit is gebleken dat de leeractiviteiten en de wijze van toetsing binnen TH en GL een ontwikkeling doormaken daar waar het keuzemogelijkheden in aansluiting op leervragen en leerwensen van studenten betreft. Opdrachten bieden studenten de ruimte om hier op eigen wijze invulling aan te geven waardoor zij over nog meer ruimte beschikken om hun leerroute af te stemmen op hun persoonlijke omstandigheden en behoeften. Hiermee sluiten de opleidingen aan op de kennis en ervaring waarover studenten beschikken en sluiten zij tevens aan bij de hedendaagse eisen in het werkveld die van zingevingsprofessionals vraagt dat zij zelfbewust en bekwaam optreden in steeds wisselende en complexe levensbeschouwelijke situaties.

Docenten

De opleidingen beschikken over een kernteam van 15 docenten die, zo blijkt, in voldoende mate in staat zijn om de hen toebedeelde studieonderdelen te verzorgen zo geven studenten aan. Het aantal docenten is toereikend. Hun achtergrond is passend bij deze opleiding. De didactische vaardigheden zijn aan de maat, zo laten studenten tijdens de audit weten. Het docententeam heeft een diverse samenstelling qua gender, leeftijd, levensovertuiging en maatschappelijke en theologische visie. Vrijwel alle docenten beschikken over ervaring met het werk in de kerken, zorginstellingen, het onderwijs en het diaconaal-presentiewerk. Een aantal is deels nog werkzaam in de dagelijkse praktijk van de werkvelden waarvoor TH en GL opleiden en/of zijn persoonlijk betrokken bij een kerk of geloofsgemeenschap. Positief is het auditpanel over de verbindingen die er bestaan tussen docenten van GL en de andere bachelor tweedegraads lerarenopleidingen binnen Hogeschool Windesheim.

Met betrekking tot de uitvoering van het onderwijs kiezen de opleidingen voor docenten-duo's. Het maakt een opleiding minder kwetsbaar voor uitval en levert meer kwaliteit en diversiteit op. Een belangwekkend initiatief volgens het auditpanel. Studenten weten dit te waarderen, zo blijkt, maar dan vooral als docenten in duo's in een les optreden. De opleidingen organiseren jaarlijks vier teamstudiedagen waar docenten opleidingsrelevante thema's bespreken. Daarnaast organiseren zij intervisiebijeenkomsten waarbij docenten werkgerelateerde kwesties bespreken.

Kenmerkend voor de groep docenten die TH en GL verzorgen is, zo stelt het auditpanel samenvattend vast na bestudering van de cv's en na het auditgesprek, dat docenten zich de kundigheid van het interpreteren en betekenis verlenen of ontdekken eigen hebben gemaakt (hermeneutiek). Docenten zijn steeds gericht op het verstaan (het '*verstehen*') van wat zich aandient, in de verhalen (ervaringen) van studenten en in de bronnen en tradities die aan de orde komen. Dit '*verstehen*' richt zich op traditionele en hedendaagse zingevingsbronnen. De opleiding heeft het in dit verband over het eerder in deze rapportage genoemde hermeneutisch-communicatief leren dat zich richt op het betekenisvol ontdekken van de werkelijkheid en op de onderlinge uitwisseling van betekenissen.

Studiebegeleiding

In samenhang met de zg. reflectiearrangementen is de studentbegeleiding een belangrijke voedingsbodem voor de ontwikkeling van studenten. Studentbegeleiding heeft betrekking op de signalering van studiebelemmerende factoren en richt zich ook op de begeleiding bij het maken van keuzes door studenten binnen tijdens hun studie. Bij dit laatste kan het bijvoorbeeld gaan over de accenten die studenten willen leggen of over de volgorde waarin zij hun studieproces plannen. In de propedeutische fase heeft de studentbegeleiding ook tot doel om onnodige studie-uitval te voorkomen. Alle nieuwe eerstejaarsstudenten krijgen in het eerste jaar een studentcoach toegewezen die hen helpt wegwijs te worden op Windesheim en in de studie. Studenten met studieproblemen of mogelijke studievertraging kunnen extra ondersteuning krijgen.

Voorzieningen

Om toegang te krijgen tot het ondersteuningsaanbod bij de leeruitkomsten, kunnen studenten gebruikmaken van een elektronische leeromgeving (*Brightspace*). Deeltijdstudenten verwijst de opleiding voor het aanbod aan onderwijsactiviteiten naar de leeromgevingen en digitale studiewijzers behorende bij de leerarrangementen. Bij de start van hun opleiding krijgen studenten direct toegang tot alle voor hen beschikbare leeromgevingen en studiewijzers van de EVE's, EVL'en en leerarrangementen die deel uitmaken van hun opleiding. De hogeschool beschikt verder over een stilteruimte. Ook beschikt de hogeschool over een studentenpastoraat.

Weging en Oordeel

De opleidingen hebben de beoogde leerresultaten op navolgbare en daarmee inzichtelijke wijze 'vertaald' in leerdoelen/competenties. Deze leerdoelen beschrijven op een meer concreet niveau de kennis en kunde waarover studenten van TH en GL bij hun afstuderen dienen te beschikken. Vanaf de start van de opleiding formuleren studenten hun eigen leervragen en bespreken deze met medestudenten waarbij aandacht is voor zowel hun persoonlijke als spirituele ontwikkeling. Van belang is dat de opleidingen blijven zoeken naar een juiste balans tussen zelfsturing, reflectievermogen en vakinhoudelijke/vakdidactische component. Een sterk punt volgens het auditpanel is de mate van studentgecentreerdheid van de opleidingen. Binnen door de opleidingen gestelde kaders kunnen studenten aan hun ontwikkeling werken, daarbij hun eigen interesses volgend en hun kennis en kunde verdiepend. Het auditpanel is dan ook te spreken over de mogelijkheden die TH en GL hun studenten bieden om zich verder te specialiseren/te profileren. De vakdidactische component kan nog explicieter daar waar dit het redeneren betreft op meer metaniveau van het vakdidactisch handelen.

Het team docenten is in staat de hen toebedeelde studieonderdelen te verzorgen. Studenten TH en GL zijn tevreden over de vakinhoudelijke kennis van hun docenten; ook hun didactische kwaliteiten beoordelen zij positief. De opleidingen begeleiden hun studenten op adequate wijze waarbij nadrukkelijk aandacht is voor hun ontwikkeling als theoloog en/of docent theologie/levensbeschouwing.

Gelet op het bovenstaande, beoordeelt het auditpanel standaard 2 als voldoet voor de opleiding TH en GL.

4.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Het toetsbeleid van de opleidingen is uitgewerkt in (1) het Besluit Uitgangspunten Toetsing, (2) het Toetsbeleid instellingsdeel Windesheim en (3) in een aanvullend document van TH en GL. Voor beide opleidingen hebben toetsen een aantal functies waaronder het leveren van een bijdrage aan het besef dat studenten al vroeg in de opleiding een realistisch beeld moeten krijgen van hun geschiktheid voor het beroep en de door hen gekozen opleiding. Toetsen en feedback geven de studenten zicht op waar ze naartoe werken, hoe het leerproces verloopt en hoe ze dit eventueel kunnen bijsturen. Ook helpt toetsing de opleidingen om het onderwijs verder te verbeteren en (andere) accenten te zetten in de didactiek. Toetsen moeten aansluiten bij het onderwijs dat studenten volgen en bij de individuele keuzes (voor zover van toepassing) die de student daarbij heeft gemaakt. Daarbij dient de toets de student verder te brengen in de eigen ontwikkeling en is deze niet louter een beoordelingsinstrument.

Het auditpanel stelt voor beide opleidingen vast dat er sprake is van voldoende variatie in toetsvormen binnen de leerarrangementen, binnen een studieperiode en binnen een semester. Verder blijkt dat de spreiding aan toetsvormen betrekking heeft op het onderscheid tussen de verschillende toetsvormen (toets met open en/of gesloten vragen, mondelinge toets, vaardigheidsoopdracht en een productopdracht) en op het onderscheid tussen formatieve en summatieve toetsvormen. De door het auditpanel bestudeerde toetsen zijn valide en betrouwbaar. Studenten kunnen vanaf niveau 2 binnen een praktijkarrangement kiezen uit minimaal twee toetsvormen of zelf een voorstel voor toetsing doen. Daarmee ondersteunt de opleiding het eigen leerproces van studenten: de toets leert de student of deze de stof beheerst. Specifiek voor de voltijdvariant geldt dat studenten elk leerarrangement afsluiten met een toets waarbij de opleidingen gebruik maken van zowel summatieve als van formatieve toetsen.

TH en GL toetsen de kennisbasis van studenten met kennistoetsen. De mate waarin studenten beschikken over vakspecifieke kennis, vaardigheden en attitudes toetsen de opleidingen bij de afronding door studenten van de verschillende praktijkarrangementen. De mate waarin studenten kennis, vaardigheden en attitudes weten te integreren in reeds bestaande kennis en vaardigheden toetsen de opleidingen binnen de reflectieleerlijn. Binnen deze leerlijn werken studenten aan een portfolio als rode draad bij hun leeractiviteiten. In dit portfolio besteden zij aandacht aan hun studievoortgang, een persoonlijk ontwikkel- en activiteitenplan, intervisie en supervisie alsmede hun spirituele en professionele ontwikkeling. Met behulp van het portfolio tonen de studenten aan dat zij de leerresultaten op het gewenste niveau afsluiten en alle doelen met betrekking tot toe-eigening van de kennisbasis hebben gehaald.

Met het afstudeeronderzoek tonen studenten aan dat zij in staat zijn om hun eigen beroepspraktijk verder te ontwikkelen. Binnen de deeltijdopleiding maken de opleidingen gebruik van leerwegaafhankelijke toetsing. De opleidingen toetsen dan de door studenten te behalen leeruitkomsten onafhankelijk van hoe en waar deze heeft geleerd. De toetsing heeft betrekking op de eenheden van leeruitkomsten. Om deze aan te tonen maken de opleidingen gebruik van een portfolio-assessment en van toetsen. Door de opleidingen aangeboden toetsen zijn verbonden met de leerarrangementen. Deze toetsen zijn voor voltijd- en deeltijdstudenten identiek. Het portfolio-assessment biedt studenten de mogelijkheid om met behulp van zelf gekozen bewijsstukken die passend zijn voor de eigen beroepscontext, een of meerdere leeruitkomsten van een module aan te tonen.

Een portfolio-assessment beoordelen twee assessoren onafhankelijk van elkaar waarna er een criteriumgericht interview volgt waar de assessoren vragen stellen ter onderbouwing van de bewijsstukken en verantwoording van de door de student gekozen aanpak. In het geval van een portfolio-assessment voeren twee getrainde assessoren de beoordeling uit. Dit geldt ook voor het intakeassessment. Voor een eenheid van leeruitkomsten (of delen ervan) kan de examencommissie vrijstelling verlenen waarbij zij reeds behaalde en erkende diploma's en certificaten op hbo- of wo-niveau vergelijkt met de leeruitkomsten.

De opleidingen toetsen de leeruitkomsten op een integrale wijze: zij toetsen kennis, vaardigheden en houdingen niet apart, maar in één keer. Zij vormen een onderdeel van de beoordeling van de eenheid van leeruitkomsten. Ook het leren op de werkplek maakt deel uit van deze integrale toetsing. De leerwerkplekbegeleider heeft daar waar het de beoordeling van de student betreft een adviserende rol. Ten aanzien van het beoordelen van het werk van studenten kiezen de opleidingen voor een holistische wijze van beoordelen waarbij zij naar het volledige door de student bereikte resultaat kijken. Voor de beoordeling van iedere eenheid van leeruitkomsten is op basis van een standaard (gevormd door de beroepscompetenties, de NLQF-kwalificaties en de kennisbasis) een beoordelingsformulier gemaakt. Studenten zijn op de hoogte van de beoordelingscriteria die zij als helder beschrijven en die gericht zijn op waarneembaar gedrag.

Een aantal waarnemingen door het auditpanel rondom de kwaliteit van toetsing, hierna puntsgewijs:

- Als de opleidingen toetsen, dan ligt hier een toetsmatrijs van de betreffende toets aan ten grondslag.
- In het eerste studiejaar van de voltijd- en deeltijdopleidingen maken de opleidingen gebruik van leerwegonafhankelijke toetsing.
- De toetsen zijn voldoende betrouwbaar en valide.
- De beoordelingssystematiek is inzichtelijk.
- Docenten die eindonderzoek van studenten begeleiden, hebben jaarlijks een kalibratiesessie.
- De opleidingen evalueren de toetsing ook in teamverband, als onderdeel van de kwaliteitscycli.
- De examencommissie benoemt examinatoren.
- De examencommissie heeft tot taak de kwaliteit van de eindwerken te borgen, verzoeken om vrijstellingen te beoordelen en diploma's en getuigschriften te verstrekken.
- Beide opleidingen hebben geen eigen examencommissie maar maken deel uit van een gezamenlijke examencommissie waarin ook de opleidingen Algemeen Vormend Onderwijs en Beroepsgericht Onderwijs zitting hebben.
- De kwaliteit van de toetsen, qua niveau, vorm en beoordelingscriteria, controleert de toetscommissie, die onder de verantwoordelijkheid van de examencommissie opereert.
- Tenslotte nemen beide opleiding deel aan een traject met de toetscommissie, waarbij zij toetsbeleid, toetsprogramma, toetsen en toets-items herijken en waar nodig bijstellen.

Het auditpanel stelt verder vast dat de examencommissie naar behoren functioneert en dat zij haar wettelijke taken voortreffelijk uitvoert. Ook de toetscommissie functioneert adequaat op basis van een mandaat van de examencommissie. Het auditpanel is verder positief over de kwaliteitszorg en evaluatiecyclus rondom toetsing die er voor zorgen dat de toetsing binnen beide opleidingen op een zorgvuldige wijze plaatsvindt. De wijze van toetsen, de eindkwalificaties van de opleiding, de praktische onderdelen, de studielast en evaluaties van het onderwijs bespreken TH en GL jaarlijks met de opleidingscommissie. De directeur van het domein waar de opleidingen onder vallen, is formeel de gesprekspartner van de opleidingscommissie. De hogeschoolhoofddocent is de gesprekspartner van de opleidingscommissie in verbinding met de opleidingen. De opleidingscommissie heeft

instemmingsbevoegdheid op grote delen van het opleidingsdeel van de onderwijs- en examenregeling.

Docenten scholen zich regelmatig bij in toetsing en beoordeling, met name ook met het oog op de toetsing en beoordeling in het curriculum. Alle docenten zijn in het bezit van een BKE-registratie. Bij de start van het collegejaar publiceren de opleidingen het toetsrooster op hun site. Per studiejaar zijn er meerdere toetsperiodes. Een student kan via inschrijving zelf kiezen wanneer hij deelneemt aan een toetsperiode.

Weging en Oordeel

Beide opleidingen maken gebruik van een goed vormgegeven toetscyclus. De kwaliteitszorg op het gebied van toetsing en beoordelen is in orde. Zowel de toetsing als de beoordeling zijn valide en betrouwbaar. De toetsingseisen zijn voor studenten duidelijk. De kwaliteit van de tentaminering en examinering weten beide opleidingen op voldoende wijze te borgen. De toetsen ondersteunen het leerproces van studenten in voldoende mate. De toetsen zijn valide en betrouwbaar. De examencommissie functioneert volgens de wettelijke deugdelijkheidseisen. De toetscommissie functioneert adequaat en is van waarde voor de toetskwaliteit.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 3 als voldoet voor de opleidingen TH en GL.

4.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

De afstudeerfase heeft een omvang van 30 EC en omvat:

- de afronding van de stage/portfolio,
- de integratie van kennis, vaardigheden en attitudes op niveau 2 met betrekking tot de gekozen beroepsrichting en het afstudeeronderzoek.

Het auditpanel stelt vast dat studenten in ruime mate hun kennis en kunde kunnen etaleren in de afstudeerproducten. Twee voorbeelden. Studenten krijgen de gelegenheid in het eindportfolio de door hen doorgemaakte ontwikkeling rondom spiritualiteit, wijze van leren en beroepsbekwaamheid aan te tonen. Het levensbeschouwelijk profiel en de positionering binnen het werkveld tonen studenten aan in 'producten' zoals: hoe presenteer ik mij in een sollicitatie, wat is mijn visitekaartje, hoe ziet mijn webprofiel er uit en in de beschrijving van beroepsdilemma's en de hierbij door de student gemaakte keuzes.

De opleiding beoordeelt eindwerken op basis van het vier-ogen-principe, waarbij de begeleider tevens eerste beoordelaar is. De werkwijze van beoordeling en archivering is het afgelopen jaar aangescherpt. Ook hebben de opleidingen de ingangseisen voor het eindonderzoek aangescherpt en is het beoordelingsformulier van het eindonderzoek verbeterd. Het auditpanel neemt deze aanscherping met instemming waar.

Positief is het auditpanel over de samenwerking tussen TH en GL met andere theologieopleidingen waarbij zij elkaars afstudeerwerken bestuderen en beoordelen en waarbij zij checken in welke mate de door afstudeerders gerealiseerde eindkwalificaties overeenkomen met de beoogde leerresultaten zoals landelijk overeengekomen. De opleidingen noemen in dit verband concreet het project 'Vreemde ogen dwingen' waarbij leden van de examencommissies en de onderzoekscommissies van Christelijke Hogeschool Ede, Fontys Hogeschool voor Theologie en Levensbeschouwing, hogeschool VIAA en Christelijke Hogeschool Windesheim samenkomen om hun eindwerkstukken, afstudeerprocedures en beoordelingsformulieren tegen het licht te houden.

Voorafgaand aan de audit heeft het auditpanel van TH en GL (beide varianten) alle toen beschikbare eindwerken bestudeerd en beoordeeld. Concreet: van TH betreft het twee afstudeerwerken van de voltijdvariant en acht van de deeltijdvariant. Van GL zijn in totaal vijf afstudeerwerken bestudeerd en beoordeeld: één van de voltijdvariant en vier van de deeltijdvariant.

Het oordeel van het auditpanel over alle bestudeerde afstudeerwerken (scriptie en portfolio) is positief; zij representeren het hbo-bachelorniveau. Het auditpanel sluit zich bij de beoordeling van afstudeerwerken aan bij de beoordeling van de opleidingen. Het auditpanel is met name zeer te spreken over de kwaliteit van de portfolio's die veelomvattend en compleet zijn waarbij beoordelaars de tijd nemen en er aandacht is voor en reflecteren op de uitwerking door de student. Ter adstructie volgen hierna een aantal citaten afkomstig van de beoordeling van de afstudeerwerken (scriptie en portfolio) door de panelleden:

- *De beide beoordelaars hebben geheel terecht het theoretisch onderdeel en de literatuur-verwerking daarin hoog ingeschat. Dat bepaalde theologische uitspraken in mijn ogen nadere falsificatie zouden verdienen, doet daar niet aan af.*
- *Tegelijk ademen deze pagina's, evenals het onderzoeksverslag, een gedreven professional in wording, die gaarne lesgeeft en daarbij eigen sterke punten meeneemt.*

- *Ze is inderdaad tot handelen gekomen, en dat sterkt mij vermoeden dat ze ook op het vlak van het praktisch perspectief van haar onderzoekswerkstuk verder zou kunnen gaan dan haar tekst doet vermoeden.*
- *Het theoretisch kader biedt een overzichtelijk literatuuronderzoek, waarin zowel theologische bronnen als landelijke en plaatselijke beleidsstukken op elkaar betrokken worden. De bibliografie is rijk en veelzijdig.*
- *Portfolio: zeer compleet. Goede lijn vanuit eigen biografie. Mooie ontwikkeling van competenties a.d.h.v. groeiende beroepspraktijk en ervaring. Beoordeling door docenten / beoordelaars gericht op student en reflectie op doorgemaakte groei in competenties.*

Een punt van aandacht vormt bij enkele afstudeerwerken het taalgebruik. Daar kunnen beide opleidingen nog op sturen en is winst te behalen. Bijvoorbeeld door meer aandacht aan het taalgebruik van studenten te besteden bij toetsing en meer toegespitste aandacht op dit aspect bij de instructie van de eindwerkstukken en de beoordeling ervan.

De opleidingen gebruiken het alumnionderzoek voor het *up to date* houden van de beoogde leerresultaten en om zicht te houden op de marktpositie van afgestudeerden. Uit het gesprek dat het auditpanel voerde met vertegenwoordigers van het werkveld werd het beeld van de opleidingen bevestigd dat zij vertrouwen hebben in de basiskwaliteit van hetagogisch en pastoraal opleiden van de studenten. Ontwikkelingspunten zijn het vermogen van studenten om een eigen positie in te nemen, het pro-actiever te zijn in gecompliceerde situaties, en de ondernemingszin bij studenten te versterken.

Weging en Oordeel

Het auditpanel stelt voor TH en GL in de varianten voltijd en deeltijd vast dat afgestudeerden van deze opleidingen zonder meer over het bachelorniveau beschikken. Wel vormt het taalgebruik nog een aandachtspunt bij enkele afstudeerwerken. Het werkveld is te spreken over de kwaliteit van afgestudeerden van beide opleidingen. De opleidingen maken goed gebruik van hun alumninetwerk en bevragen alumni over ontwikkelingen in het TH- en GL werkveld die (wellicht) voor beide opleidingen relevant zijn. Ten slotte is het auditpanel te spreken over de wijze waarop de theologie-opleidingen op landelijk niveau het eindniveau kalibreren.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 4 als voldoet voor de opleiding TH en GL.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

De opleidingen Theologie en de Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst sluiten aan op de eisen die het werkveld aan afgestudeerden van beide opleidingen stelt. De opleidingen beschikken over goed vormgegeven curricula die studenten in ruime mate in de gelegenheid stellen om zich te ontwikkelen als professional, daarbij kunnen zij hun eigen interesses volgen en krijgen zij de gelegenheid om deze verder te ontwikkelen. Het docententeam is geschikt om de studieonderdelen te verzorgen en is BKE-gecertificeerd. De door de opleidingen gehanteerde afstudeerprocedure biedt studenten in ruime mate de gelegenheid om hun kennis en kunde op het vakgebied theologie en bij GL onderwijs te etaleren.

Gelet op bovenstaand eindoordeel, adviseert het auditpanel de NVAO de accreditatie van de opleiding Theologie en de Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst in de varianten voltijd en deeltijd te continueren.

6. AANBEVELINGEN

- De opleidingen kunnen nog explicieter maken dan dat dit thans het geval is, hoe de doorlopende leerlijnen samenhangen. De opleidingen kunnen het bestaande document rondom de leerlijnen nader uitwerken en in het team binnen de kwaliteitscyclus aan een voortgaande communicatie over de invulling en waar nodig bijstelling ervan onderwerpen.
- Mede gelet op de kleinschaligheid van TH en GL is het volgens het auditpanel van belang dat zij deel uitmaken van gremia op de vakgebieden waarop beide opleidingen zich bewegen en daarmee van belang zijn voor de opleidingen en waar TH en GL hun stem kunnen laten horen.
- Werk het House of Meaning op zo'n manier uit dat tussen opleiding en werkveld op regelmatige basis een platform voor informatie- en gedachten-wisseling vorm krijgt.
- Daar waar het de ontwikkeling en introductie van de blauwe en groene route betreft, pleit het auditpanel ervoor om een 'verstandig' tempo aan te houden om zo de werkdruk van docenten opleidingsbreed behapbaar te houden.
- Blijf op zoek en heb regelmatig met elkaar overleg om zo de juiste balans te vinden tussen zelfsturing, de reflectielijn en de vakinhoud. Verlies daarbij de door studenten gewenste 'robuuste' colleges niet uit het oog.
- De onderzoekscomponent binnen beide opleidingen krijgt een boost en richting indien de opleidingen er in slagen om opnieuw een lector te installeren.

BIJLAGE I**Scoretabel**

Scoretabel paneloordelen Hogeschool Windesheim hbo-bachelor Theologie voltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	V
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	V
Standaard 3. Toetsing	V
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	V
Algemeen eindoordeel	Positief

Scoretabel paneloordelen Hogeschool Windesheim hbo-bachelor Theologie deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	V
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	V
Standaard 3. Toetsing	V
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	V
Algemeen eindoordeel	Positief

Scoretabel paneloordelen Hogeschool Windesheim hbo-bachelor Leraar Godsdienst voltijd	
Standaard	Oordeel
V	
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	V
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	V
Standaard 3. Toetsing	V
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	V
Algemeen eindoordeel	Positief

Scoretabel paneloordelen Hogeschool Windesheim hbo-bachelor Leraar Godsdienst deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	V
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	V
Standaard 3. Toetsing	V
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	V
Algemeen eindoordeel	Positief

BIJLAGE II**Programma, werkwijze en beslisregels**

Auditprogramma Beperkte Opleidingsbeoordeling t.b.v. hbo-bacheloropleidingen Theologie en Leraar Godsdienst. Hogeschool Windesheim. Auditdatum: 27 en 28 november 2023.

Tijd	Gesprekspartners (incl. functies/rollen)
08.15 – 08.30	Inloop & ontvangst auditpanel
08.30-09.30	Vooroverleg auditpanel
09.30 – 10.15	Opleiding (start met 5 minuten pitch) domeindirecteur Bewegen & Educatie plv. hoofddocent, Leidinggevende Bachelor, Master hogeschooldocent, Studieleider Bachelor GL, hbo-theologie deeltijd en voltijd. hogeschooldocent, Studieleider Master leraar godsdienst/geestelijk verzorging
10.15-10.30	Pauze/Intern overleg auditpanel
10.30-11.15	Posterpresentaties met toelichting
11.15 – 11.30	Pauze
11.30- 12.30	Docenten bacheloropleidingen studiecoördinator, docent godsdienstpedagogiek en didactiek docent pastoraat en supervisor, kwaliteitszorgcoördinator docenten
12.30- 13.15	Lunch
13.15 – 14.15	Docenten masteropleiding studieleider master docenten voorzitter opleidingscommissie
14.15-14.30	Pauze
14.30 – 15.00	Presentaties praktijk/studenten
15.00 – 15.15	Pauze –intern overleg panel
15.15 – 16.15	Studenten Bachelor en Master Bachelor-studenten: (jr 2, VT-GL), student-lid opleidingscommissie (jr 3, VT-TH) (jr 3 DT-TH) (jr 4, VT-GL) (jr 4, DT-GL) Master-studenten (online aangesloten) (Master-GV) (Master-GV)
16.15 – 17.00	Intern overleg auditpanel

Programma dag 2 dinsdag 28 november 2023

Tijd	Gesprekspartners (incl. functies/rollen)
8.45-9.30	Examencommissie en toetscommissie vz examencommissie examencommissie namens de opleiding docent Godsdienstwetenschappen, lid toetscommissie plv. vz toetscommissie
09.30-09.45	Pauze
09.45-10.30	Onderzoek, opleiding, werkplekieren coördinator onderzoek, docent onderzoek, lid commissie onderzoek lid commissie onderzoek voorzitter opleidingscommissie
10.30-10.45	Pauze
10.45-11.30	Alumni - externe partners (ivm relatie GV) (reli-ondernemer) (Studiecoördinator Baptistencentrum, minor-samenwerking) (Kerk. werker) (GV- centrum voor levensvragen)
11.30-12.00	Pending issues <i>(alle gesprekspartners zijn hiervoor beschikbaar)</i>
12.00-12.45	Intern overleg auditpanel/ Lunch
12.45-13.15	Terugkoppeling

'NB. In verband met de privacywetgeving zijn hier uitsluitend de functies/rollen van gesprekspartners opgenomen. De namen van de gesprekspartners zijn bij de secretaris van het auditpanel bekend.'

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende opleiding is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde 'Beoordelingskader accreditiestelsel hoger onderwijs Nederland' van september 2018. Daarin staan de standaarden vermeld waarop het auditpanel zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het auditpanel zijn oordeel over de opleiding moet bepalen.

De secretaris lichtte het auditpanel voorafgaand aan de visitatie uitgebreid voor over het beoordelingskader en de -procedure en over de van hen verwachte attitude voor, tijdens en na de visitatie. Tevens zorgde de secretaris voor een kalibratie van het auditpanel door de interpretatie van de standaarden, de oordelen en de beslisregels door te nemen. Tijdens het audittraject bewaakte de secretaris de correcte procesgang, zag erop toe dat het oordeel van het auditpanel conform het kader tot stand kwam en ondersteunde het proces van de oordeelsvorming.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditpanel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de betreffende opleiding. Voorafgaand aan het locatiebezoek vond een voorbereidend intern paneloverleg plaats waarin het auditpanel het informatiedossier en de onderliggende documenten besprak. Bovendien zijn de bevindingen van het auditpanel over de eindwerken tijdens het vooroverleg onderling gedeeld.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditpanel geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en -daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditpanel met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Het auditpanel bood studenten, docenten en andere betrokkenen bij de opleiding die niet waren opgenomen in het programma van het locatiebezoek, de gelegenheid om zaken onder de aandacht te brengen die zij van belang achten voor de beoordeling. Het auditpanel heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding de mogelijkheid daartoe tijdig en op correcte wijze bij hen onder de aandacht heeft gebracht en hen heeft geïnformeerd over hoe zij contact konden opnemen met de secretaris van het auditpanel. Het auditpanel ontving geen reacties.

Afstemming deelpanels binnen het cluster

De visitatie binnen dit cluster is uitgevoerd door Hobéon. Afstemming tussen de deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep. Verder wordt de afstemming tussen de auditpanels geborgd door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit zowel Hobéon.

Het oordeel van het auditpanel vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een standaard 'voldoet', 'voldoet ten dele' of 'voldoet niet' scoren. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, September 2018'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding. Het eindoordeel over de opleiding luidt: 'positief', 'positief onder voorwaarden' of 'negatief'.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende beoordelingskader genoemde kwaliteitsstandaarden.

Beperkte opleidingsbeoordeling

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief indien alle standaarden 'voldoet' scoren.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief onder voorwaarden indien Standaard 1 voldoet en maximaal twee standaarden een 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het auditpanel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval negatief indien:

- een of meer standaarden 'voldoet niet' scoren
- standaard 1 'voldoet ten dele' scoort
- een of twee standaarden 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het auditpanel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- drie of meer standaarden 'voldoet ten dele' scoren.

BIJLAGE III

Lijst geraadpleegde documenten

- Zelfevaluatierapport opleiding.
- Domeinspecifiek referentiekader en de leerresultaten van de opleiding.
- Schematisch programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
 - leerresultaten, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docenten en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregeling – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel:
 - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid.
- Overzichtslijst van *alle* recente eindwerken (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid).
- Jaarverslag examencommissie en verslagen opleidingscommissie.
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Representatieve selectie van handboeken en overig studiemateriaal.

Het panel heeft van vijftien studenten de eindwerken bestudeerd. Om redenen van privacy zijn de namen van afgestudeerden en hun studentnummers van wie het panel de eindwerken heeft bekeken niet opgenomen in deze rapportage. Namen van de afgestudeerde studenten, hun studentnummer evenals de titels van de eindwerken zijn bekend bij de secretaris van het auditpanel. Van Theologie betreft het twee afstudeerwerken van de voltijdvariant en acht van de deeltijdvariant. Van de bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst één van de voltijdvariant en vier van de deeltijdvariant.

BIJLAGE IV Panelsamenstelling

Op 24 oktober 2023 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditpanel t.b.v. de beoordeling van de opleidingen Bachelor Theologie en Bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst van Hogeschool Windesheim, onder het nummer PA-1596. Deze opleiding behoort tot onderstaande visitatiegroep.

Naam visitatiegroep:	HBO Theologie en Levensbeschouwing
-------------------------	------------------------------------

De secretaris van het auditpanel beschikt over nadere informatie over de samenstelling en expertise van de panelleden die in bovengenoemde visitatiegroep zijn ingezet.

In onderstaande tabel volgen korte functiebeschrijvingen van de panelleden die deelnamen aan het auditpanel van de in dit beoordelingsrapport beschreven opleiding.

Naam	Rol	Korte functiebeschrijvingen
Drs. R.B van der Herberg	Voorzitter	Lead auditor voor accreditaties in het hoger onderwijs.
E.J. Hazeleger BSc	Lid	Beleidsadviseur Vitale Roeping en Consulent Mobiliteit en kerkelijk werkers bij de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk.
Prof. emeritus dr. R.H. Reeling Brouwer	Lid	Miskotte/Breukelman Chair for Theological Hermeneutics History of Christian Doctrine Protestant Theological University.
J. Quartel	Lid	Vakdidacticus godsdienst /levensbeschouwing aan de lerarenopleiding van de Vrije Universiteit Amsterdam en de IPABO Amsterdam.
S. Keereweer	Studentlid	Student Bachelor Theologie CHE.

Drs. G.W.M.C. Broers	Secretaris	Gecertificeerd NVAO-secretaris.
----------------------	------------	---------------------------------

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van Hobéon. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende ten minste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling - anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het evaluatiebureau -, die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Hobéon

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag
+31 (0)70 30 66 800
info@hobéon.nl
www.hobéon.nl